

Олеся Анатоліївна Посвістак,

кандидат історичних наук, доцент кафедри філософії і політології
Хмельницького національного університету

ВПЛИВ РЕВОЛЮЦІЙНИХ ПОДІЙ 1917 РОКУ НА ФОРМУВАННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ ПРО ШЛЮБНО-СІМЕЙНІ СТОСУНКИ

В статті на основі наукових джерел та літератури проаналізовані основні теорії шлюбно-сімейних відносин, поширені в післяреволюційний період: розкрито їх основна суть поглядів А. Залкінда та О. Коллонтай та показаний їх внесок у розвиток психології сім'ї.

***Ключові слова:** шлюб, сім'я, теорія «склянки води», теорія «крилатого Ероса», любов-товариство, класова доцільність, емансипація.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. В останні десятиліття відбуваються помітні трансформації не тільки економічного і політичного життя, а й зміни в шлюбно-сімейних стосунках. Нормально функціонуюча сім'я задовольняє найважливіші потреби особистості: в безпеці і захисті, прийнятті і схваленні, зростанні і змінах, що сприяє розвитку окремих членів сім'ї та сім'ї в цілому. Гармонійна сім'я допомагає виробити свого роду «психологічний імунітет» до несприятливих впливів середовища. Водночас сім'я чутливо реагує на ті процеси, які відбуваються в суспільстві через зміни в системі сімейних відносин. Підтримка сім'ї та посилення її виховного потенціалу вимагає від фахівців, які працюють з нею, глибоких системних знань, умінь визначати напрями докладання професійних зусиль, знаходити адекватні засоби і способи взаємодії з нею. Для цього корисним буде вивчення досвіду попередніх років, зокрема, основних теоретичних підходів до розуміння шлюбу та сім'ї, на основі яких відбувалося реформування шлюбно-сімейних відносин та дослідження наслідків впливу цих реформ на функціонування сім'ї та соціалізацію її членів; на подолання сімейних криз; на стосунки між

подружжям, дітьми, на їхню взаємодію; на реалізацію виховного потенціалу батьків тощо.

Метою статті є аналіз основних теорій шлюбно-сімейних стосунків, поширених в період після революційних подій 1917 р., які зародилися у Радянській Росії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Вплив революції 1917 року на шлюб та сім'ю став предметом дослідження філософів, істориків, соціологів. В контексті вивчення проблематики макросоціальних змін інституту шлюбу і сім'ї С. Гавров показав вплив Жовтневої революції на систему сімейних цінностей, моделі поведінки та адаптаційні стратегії особистості, форми сім'ї, моделі сімейних відносин, гендерні ролі чоловіка і жінки [3]. Крізь призму впливу більшовицької ідеології на інтимну сферу шлюбно-сімейні відносини вивчали І. Кон [11], А. Пушкарьов та Н. Пушкарьова [15]; Т. Осипович проаналізувала проблеми статі, шлюбу, сім'ї та становища жінки в суспільних дискусіях середини 1920-х років [14]. Однак в психології сімейних стосунків недостатньо розкриті основні теоретичні уявлення про сім'ю та шлюб, які сформувалися під впливом революції 1917 р.

Виклад основного матеріалу дослідження. І. Кон, вивчаючи зміни сексуальної та шлюбно-сімейної поведінки радянської людини після встановлення радянської влади в Росії, доходить до висновку, що у 1917-1930 рр. відбувається дезорганізація традиційного шлюбно-сімейного укладу, соціальна емансипація жінок, ослаблення інституту шлюбу і заснованої на ньому сексуальної моралі; різко збільшується число абортів, зростає рівень проституції і венеричних захворювань; панує нормативна невизначеність і суперечки щодо сексуальності [11]. Молода радянська держава виявилася «полігоном» для випробувань цілого спектру утопічних концепцій, у тому числі і пов'язаних з сім'єю і шлюбом.

Вибудовуючи нові теорії взаємин статей більшовики орієнтувалися на основоположників марксизму, а в їхніх працях, слідом за роботами соціалістів-

утопістів, інколи прослідковувалися роздуми про можливе скасування сім'ї, «як буржуазного інституту» [14, с. 201]. Погляди Ф. Енгельса на шлюб та сім'ю були досить радикальними. У «Принципах комунізму» він зауважував, що при комунізмі відносини статей стануть виключно приватною справою, в яку суспільству не потрібно втручатися. Це він вважав можливим завдяки знищенню приватної власності і громадському вихованню дітей, внаслідок чого знищуються обидві основи шлюбу, пов'язані з приватною власністю – залежність дружини від чоловіка і дітей від батьків тощо [18, с. 336-337]. Оскільки немає приватної власності, то сім'я при комунізмі в розумінні К. Маркса і Ф. Енгельса, не буде господарською одиницею, яка об'єднує подружжя, а стане місцем емоційного і сексуального задоволення. У сім'ї, де чоловік і дружина не залежать один від одного матеріально, цілком доречний принцип рівноправності подружжя, про який писав Ф. Енгельс. А оскільки члени сім'ї не залежать один від одного, то проблеми регулювання з боку суспільства саме шлюбно-сімейних відносин просто не існує. У «Проекті комуністичного символу віри» Ф. Енгельс відкидає ідею спільності дружин і пояснює, що у особисті стосунки подружжя, як у справі сім'ї взагалі, держава буде втручатися лише тоді, коли це становитиме небезпеку для нового суспільного ладу» [19, с. 359]. А у роботі «Походження сім'ї, приватної власності і держави» він пояснює, що із зміною економічних умов буржуазний шлюб, заснований на приватній власності і поневоленні жінки відійде в минуле. Отже, знищення сім'ї відкрито проголошувалося К. Марксом і Ф. Енгельсом як одна із найважливіших цілей пролетарської революції.

В. Ленін, будучи, на думку І. Кона, людиною жорсткого пуританського складу з безліччю неусвідомлених, в тому числі і психосексуальних, комплексів, був обережнішим у побудові своїх теорій. Він розмірковував про наближення революції шлюбно-сімейних та сексуальних стосунків на зразок пролетарської, але, водночас, вбачав у сексуальній свободі ознаки індивідуалізму, яким можна зловживати [11]. По суті, В. Ленін санкціонував, як глава держави, багато дій влади, спрямованих на руйнування основ сімейних

відносин. Місце зруйнованої «старої» сім'ї повинні були зайняти квазісімейні форми організації людей – суспільні організації, які мали певну подібність з організацією сімейною, а також соціалістичні колективи. Зміцнення традиційних форм сімейної організації (подружнє життя, батьківство, материнство тощо) бачилося в той момент як гальмування розвитку колективності. Таким чином, держава «вторглася» в сферу сімейних і сексуальних відносин. На хвилі революційних перетворень вже в листопаді 1917 р. були видані Декрети про рівність чоловіків і жінок, про цивільний шлюб, про розірвання шлюбу. Слід зазначити, що у 1917 р. під цивільним шлюбом розумівся шлюб, зареєстрований державою, без вінчання в церкві. Діти, народжені і у шлюбі, так і поза ним набували однакових прав [14, с. 162].

Формування відносин між чоловіком та жінкою після 1917 р. відбувалося під впливом дискусій про «нову мораль», в межах якої сформувалися дві точки зору на взаємини статей – О. Коллонтай і А. Залкінда. Вони обоє виступали за моногамний союз, заснований на відсутності ревнощів і неприпустимість передачі потомству спадкових хвороб. Поряд з цим, О. Коллонтай вважала, що на шляху до шлюбного союзу можливий ряд послідовних статевих зв'язків (любов-товариство, еротична дружба), а А. Залкінд – що неприпустиме статеве життя до шлюбу, а вибір партнера повинен ґрунтуватися на класовій доцільності. Розглянемо ці теорії детальніше.

Обидві теорії сформувалися у відповідь на поширення після Жовтневої революції в Радянській державі ідей вільних сексуальних стосунків між статями, які відкидали існування любові. Так звана теорія «склянки води» передбачала що фізіологічна потреба повинна знаходити задоволення без будь-яких умовностей – так само легко і просто, як тамування спраги. Авторство цих ідей достеменно не відоме. Їх часто приписують К. Цеткін чи О. Коллонтай, проте вони у своїх поглядах не зайшли аж так далеко, а навпаки, виступили з їх критикою. Більшовицькі лідери також були проти таких «перегинів»: В. Ленін називав теорію «абсолютно немарксистською» і навіть «протисуспільною». У

розмові із К. Цеткін він зауважив: «Звичайно, спрага вимагає задоволення. Але хіба нормальна людина при нормальних умовах ляже на вулиці в бруд і буде пити з калюжі? Чи навіть із склянки, країв якої торкалися десятком губ?» [20, с. 57]. Народний комісар освіти А. Луначарський був ще жорсткішим у своїх висновках і доводив, що теорія несе «справжні трагедії, справжнісінькі біди, справжнісіньку загибель жіночої молоді» [12].

Критичною реакцією на ідеї вільних стосунків та спробою підпорядкувати шлюбно-сімейні взаємини потребам держави стала праця радянського лікаря, психіатра, психолога професора А. Залкінда «Дванадцять статевих заповідей революційного пролетаріату». Їх загальний сенс зводиться до того, що енергія пролетаріату не повинна відволікатися на непотрібні для його історичної місії шлюбні зв'язки. «Статеве має в усьому підпорядковуватися класовому, нічим останньому не заважаючи, у всьому його обслуговуючи». Вступати до шлюбу автор рекомендував лише тоді, коли партнери досягнуть повної «соціальної та біологічної зрілості» – 20-25 років, а до того вважав за необхідне бути стриманими у своїх бажаннях. Розпочинати шлюбні відносини рекомендував особам, які орієнтуються на довге спільне життя, а підбір шлюбного партнера радив робити «по лінії класової, революційно-пролетарської доцільності». А. Залкінд, на відміну від ідеологів вільного кохання, був проти частого зміни партнерів, стверджуючи, що статева нерозбірливість громадян може обернутися виродженням нації. Остання, 12-а і найголовніша, заповідь свідчила: клас в інтересах революційної доцільності має право втручатися в шлюбні стосунки своїх членів [4].

Друга теорія – це теорія шлюбно-сімейних відносин О. Коллонтай. О. Коллонтай вела активну суспільну та політичну діяльність. Ще в царські часи вона організувала товариство «Геть сором!», члени якого виходили на вулицю зовсім без одягу, перепоясані стрічками з написом ритуальних слів «Геть сором!» [2]. Після революції увійшла до складу першого Радянського уряду і в наступні роки стала першим у світі жінкою-послом. Її погляди на подружні стосунки почали формуватися ще задовго до Жовтневої революції.

Так, у своєму виступі на Першому Всеросійському робітничому з'їзді, який пройшов у Санкт-Петербурзі у 1908 р. О. Коллонтай засудила «сімейне ярмо», яке тягне жінка в капіталістичному суспільстві, виконуючи обов'язки професійної робітниці, господині та матері. За таких умов, на її думку, сприятлива морально-психологічна атмосфера в сім'ї була просто неможливою, а проституція стала логічним породженням експлуататорського ладу [7].

У теоретичних роботах вона підіймала проблеми сім'ї та шлюбу: звільнення жінки від «ярма патріархальної сім'ї», право жінок на розлучення, на аборт, на народження дитини поза шлюбом (без соціальних наслідків) [5, с. 16]. Її ідеї про рівноправне партнерство в шлюбі, про цінності сексуальних відносин в житті жінки, про необов'язковість оформлення шлюбу, про звільнення жінок від побуту та делегування материнських функцій державі звучали дуже радикально. Вона пропонувала реформувати шлюбно-сімейні стосунки, поламавши руками жінок буржуазний лад. Закликала спрямувати порив жінок на звільнення від патріархальних структур і норм суспільства – буржуазної сім'ї, моралі, прихильності жінки до чоловіка і до сім'ї. Єдиним обов'язком жінки, на її думку, було народжувати дітей і годування їх до ясел.

У 1919 році в Петрограді вийшла її книга «Комуністична партія і організація робітниць», в якій вона доводила, що шлях до звільнення жінок лежить через ліквідацію важкої домашньої праці, через передачу всіх економічних і виховних функцій від сім'ї до держави що дасть жінці можливість вільного вибору і зміни статевого партнера. О. Коллонтай пропонувала синтез марксизму і формально не визнаного нею фемінізму (вона завжди з ним боролася), оскільки марксизм допускав фемінізм з деякою часткою утопічного фур'єризму. Вона взяла у К. Маркса і Ф. Енгельса ідею розпаду буржуазної сім'ї і її відродження після революції, запозичила у А. Бебеля ідею єднання всіх пригноблених жінок і спробувала преосмислити занадто узагальнені уявлення, усвідомивши, що революція є тільки вихідним пунктом змін, і що необхідно ще змінити ментальність і звичаї, щоб забезпечити новий зміст шлюбних відносин.

Психологію взаємин між чоловіком і жінкою О. Коллонтай розкриває у збірнику статей «Нова мораль і робітничий клас» [9]. В черговий раз вона виступає з рішучим закликком до жіночої незалежності від традиційних «рабських» подружніх стосунків. Її робота – це, по суті, рецензія на статтю Г. Мейзел-Хесс «Сексуальна криза» (1910). Праці Г. Мейзел-Хесс були цілком серйозними і на той час оригінальними; вона однією з перших спробувала пов'язати віденський психоаналіз з соціалістичними вченнями і О. Коллонтай, загалом, прийняла її основні ідеї. Г. Мейзел-Хесс критично ставилася до нерозривного шлюбу і аналізувала його можливі, але також невдалі альтернативи: проституцію та «вільний союз» [9, с. 323-334]. Шукаючи ідеальну модель стосунків чоловіка і жінки, і Г. Мейзел-Хесс, і О. Коллонтай дійшли до висновку, що реалізувати свої потреби жінка може у так званій «любовній грі» або «еротичній дружбі» [9, с. 323-334], які виключали головні вади шлюбу – претензію на безроздільне володіння один одним подружжя і нерозривність, яка ґрунтується на уявленні про незмінність людської психіки упродовж людського життя, що суперечить психологічній науці. Моменти «нерозривності» і «власності» в легальному шлюбі, на думку О. Коллонтай, шкідливо діють на психіку людини і доводила, що «гостьовий шлюб» цілком реалізує потенціал «еротичної дружби» [8, с. 323-334]. Проте, знову ж таки, у такому «шлюбі» страждають діти, тому ця модель шлюбно-сімейних стосунків потребувала доопрацювання [1, с. 104]. Ідеалом О. Коллонтай вважала моногамний союз двох особистостей, заснований на «великій любові» шлюбних партнерів при «моральній і матеріальній турботі» про матір та дитину з боку суспільства [8, с. 323 – 334].

Питання збереження сім'ї в комуністичній державі та зміну її основної форми О. Коллонтай підіймає у роботі «Сім'я в комуністичній державі» (1918) [17, с. 234]. «Старий тип сім'ї» (але не сім'я в цілому) був описаний, як крихітна держава, в якій чоловік керує дружиною і дітьми, а також як «інкубатор» майбутніх громадян. Якщо традиційна сім'я трималася на тому, що чоловік виступав годувальником, подружжя вело спільне господарство та разом

виховувало дітей, то, на думку О. Коллонтай, при комунізмі домашнє господарство перестане бути необхідністю, жінка зможе прогодувати не тільки себе, а й, при потребі, чоловіка та дітей, а вихованням дітей займеться держава. Тому традиційна сім'я перестане бути необхідністю як для самих її членів, так і для держави [10, с. 2-15]. За таких умов традиційна сім'я має бути скасована і функцію виховання дітей повинна виконувати держава. Збережені відносини, раніше обумовлені О. Коллонтай як «шлюб», будуть «товариським і теплим союзом двох вільних, незалежних, трудящих і рівноправних членів комуністичного суспільства» [10, с. 21]. «На місці егоїстичного замкненого сімейного осередку виникне велика всесвітня трудова сім'я, в якій всі робітники, чоловіки і жінки, крім усього іншого, будуть трудівниками, товаришами» [10, с. 23-24]. Бачення О. Коллонтай шлюбу при комунізмі набувало виразних форм, проте ще не були точно визначені характер сексуальних відносин та тривалість шлюбу, права та обов'язків його членів.

Отже, для О. Коллонтай зміни в сім'ї повинні стати як причиною, так і наслідком соціальних перетворень. Виступаючи за усупільнення побуту, вона пропагувала колективні форми догляду за дітьми не тільки для того, щоб діти не засвоювали від своїх батьків «буржуазні» уявлення і не піддавалися пригнічення з їх боку. Вона вважала, що діти при колективному вихованні можуть навчитися сприймати світ крізь колективні, а не егоїстичні цінності. Вона не закликала до насильницького відлучення дітей від матерів, навпаки, підкреслюючи силу материнського «інстинкту», вона вважала можливим поширити його не тільки на власних дітей, але й на чужих. Вона вважала, що в комуністичному суспільстві зникне потреба робити аборти, а народження дітей стане не особистим вибором, а суспільним обов'язком [10, с. 24].

У статті «Дорогу крилатому Еросу» (1923) О. Коллонтай виводить остаточну формулу любові та шлюбних стосунків – це «любов-товариство» як вища мета комуністичних робітників. Це союз чоловіка і жінки, заснований на «складному поєднанні дружби, пристрасті, материнської ніжності, закоханості, співзвучності духу, жалості, схиляння, звички та багато інших відтінків

почуттів і переживань» незалежно від того чи буде він тривалим союзом, чи коротким зв'язком [6, с. 115-124]. Вихована в інтелігентній сім'ї, О. Коллонтай (явно окрилена своїм романом з П. Дибенко, який був молодший за неї на 17 років) в цій праці, по суті, виступила на захист «вільного кохання».

Незважаючи на деякі застереження, щодо інтимних стосунків, які поглинають велику кількість енергії, О. Коллонтай, здавалося, поділяла думку деяких російських релігійних мислителів, особливо В. Соловйова і В. Розанова про те, що сексуальна любов набагато розвиненіша, ніж материнська. Проте О. Коллонтай ревно вірила в природне і священне призначення материнства і неодноразово про це заявляла. Її найбільша теоретична робота і значна частина політичних зусиль після Жовтневої революції були спрямовані на те, щоб забезпечити належне медичне обслуговування працюючим матерям. Крім того, О. Коллонтай вважала, що суспільство має допомагати матерям виховувати дітей. Проте в її твердженні була обмовка, рідко коли згадувана дослідниками: держава не буде відривати дітей від їх батьків і суспільне виховання дітей буде здійснюватися лише за добровільною згодою батьків. Головна ідея О. Коллонтай полягала у тому, що кожна жінка повинна мати право і можливість мати дітей і бути впевненою в тому, що про них подбають. Шлюб та інтимні стосунки вона вважала особистою справою кожного, але материнство, вважала вона, є обов'язком жінки.

Як справу принципу О. Коллонтай підтримала закон 1920 р. про дозвіл абортів, але розглядала його як необхідне і тимчасове зло. У своїх останніх висловлюваннях з приводу сімейного життя О. Коллонтай називає жіночою в'язницею не так дитячу кімнату, скільки кухню. І відділення кухні від шлюбу вона вважала великою реформою, не менш важливою, ніж відділення церкви від держави, принаймні в історичній долі жінки [17, с. 236-237].

Після практичної реалізації нового сімейного конструкту та існування комун аж до 1934 р. жінка стала сприйматися не як особистість і «товариш», чого домагалися більшовики, а як сексуальний об'єкт. Свобода розлучень привела до того, що чоловіки почали сприймати шлюб як тимчасове явище, яке

не потребує зобов'язань. У свідомості жінок, навпаки, шлюб як і раніше, накладає певні обов'язки на подружжя [16, с. 20]. В 1930-і роки експерименти із шлюбом та сім'єю закінчилися.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. В Радянській державі під впливом революційних перетворень 1917 р. сформувалися два основних підходи до розуміння шлюбно-сімейних стосунків – це теорії А.Залкінда та О. Коллонтай. Вони стали реакцією на ідеї про те, що фізіологічні потреби особистості не повинні відволікати від побудови комунізму, тому мають задовольнятися легко і швидко, «як випити склянку води». Спробою упорядкувати шлюбно-сімейні стосунки та підпорядкувати їх потребам держави, створивши систему статевого виховання пролетаріату стали «Дванадцять статевоїх заповідей революційного пролетаріату» професора А. Залкінда. На відміну від А. Залкінда, розробник теорії «крилатого Ероса» О. Коллонтай, критично проаналізувавши традиційні форми шлюбу і сім'ї, обґрунтувала альтернативні форми шлюбно-сімейних стосунків, такі як гостьовий шлюб та «любов-товариство». Вона переглянула основні функції сім'ї і запропонувала деякі з них, зокрема, виховну, господарсько-побутову та функцію первинного соціального контролю передати державі, а головний зміст шлюбно-сімейних відносин звела до задоволення сексуально-еротичної, емоційної та комунікативної функції. В її концепції подружніх відносин прослідковується зміна статево-рольових еталонів чоловіка і дружини. О. Коллонтай збагатила теорію культурної революції включенням до неї елементів теорії сексуальної революції, новими для марксизму поняттями, як «психологія статі», «статева мораль».

Перспективним у подальших дослідженнях видається аналіз теорій шлюбно-сімейних стосунків, які сформувалися поза межами СРСР під впливом революційних подій 1917 р.

Список використаної літератури

1. Артемонова, А. Феминистский проект семьи: тренды и реальность / А. Артемонова // Вестник КГУ им. Н. Некрасова. – № 2. – 2014. – С. 103 – 106.
2. Буровский, А. Россия, умытая кровью. Самая страшная русская трагедия / А. Буровский. – Эксмо, Яуза. 2011. – 640с.
3. Гавров, С. Н. Историческое изменение институтов семьи и брака / С. Н. Гавров. – М.: Изд-во МГУДТ, 2009. – 134 с.
4. Залкинд, А. Двенадцать половых заповедей революционного пролетариата [Электронный ресурс] / А. Залкинд. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/Article/_12SexZap.php (20.08.2015). – Название с экрана.
5. Коллонтай, А. Автобиография сексуально эмансипированной коммунистки / А. Коллонтай // Марксистский феминизм: Коллекция текстов А. Коллонтай. – Тверь, 2003. – С. 10 – 17.
6. Коллонтай, А. М. Дорогу крылатому Эросу / А. М. Коллонтай // Молодая гвардия – 1923. – №3 (май). – С.111 – 124.
7. Коллонтай, А. М. Женщина-работница в современном обществе (1908) / А. М. Коллонтай // Труды Первого Всероссийского женского съезда. – С-Пб., 1908. – С.792 – 801.
8. Коллонтай, А. М. Любовь и новая мораль // Философия любви: сб.: в 2 ч. / сост. А. А. Ивин. – М.: Политиздат, 1990. – Ч. 2. – С. 323–334.
9. Коллонтай, А. М. Новая мораль и рабочий класс / А. М. Коллонтай. - М. : ВЦИК Советов р., к. и к. депутатов, 1919. - 60, [1] с.
10. Коллонтай, А. М. Семья и коммунистическое государство / А. Коллонтай. - М. ; Пг. : Коммунист, 1918. – 24 с.
11. Кон, И. Сексуальная культура в России. Клубничка на березке [Электронный ресурс] / И. Кон. – М.: ОГИ, 1997. – 464 с.
12. Луначарский, А. Молодежь и теория "стакана воды" [Электронный ресурс] / А. Луначарский. – Режим доступа: <http://www.biografia.ru/arhiv/718.html> (27.08.2015). – Название с экрана.
13. Маркс, К. Манифест коммунистической партии / К. Маркс, Ф. Энгельс. – М. : Политиздат, 1971. – 64 с.

14. Осипович, Т. Н. Проблемы пола, брака, семьи и положение женщины в общественных дискуссиях середины 1920-х гг. / Т. Н. Осипович // Общественные науки и современность. – 1994. – № 1. – С. 161 – 171.

15. Пушкарёв, А. Ранняя советская идеология 1918-1928 годов и «половой вопрос» / А. Пушкарёв, Н. Пушкарева // Советская социальная политика 1920-30-х годов: идеология и повседневность. – М.: «Вариант», 2007. – С. 199 – 227.

16. Савчук, А. А. Трансформация отношений к семье и браку на российском Дальнем Востоке в 1917-1936 гг. : диссертация ... кандидата исторических наук : 07.00.02 / А. А. Савчук. – Владивосток, 2013. – 25 с.

17. Стайтс, Р. Женское освободительное движение в России: Феминизм, нигилизм и большевизм, 1860-1930 / Р. Стайтс. – М. : РОССПЭН, 2004. – 616 с

18. Энгельс, Ф. Принципы коммунизма // К. Маркс, Ф. Энгельс. – Изд. 2-е., Т.4. – М. : Госполитиздат, 1955. – С. 322 – 339.

19. Энгельс, Ф. Проект коммунистического символа веры // К. Маркс, Ф. Энгельс. – Изд. 2-е., Т. 42. – М. : Политиздат, 1974. – С. 354 – 360.

20. Цеткин, К. Воспоминания о Ленине / К. Цеткин – М. : Госполитиздат, 1955. – 72 с.

Стаття надійшла до редакції 7.08.2015

Posvistak O. A. Влияние революционных событий 1917 года на формирование теоретических представлений о брачно-семейных отношениях

В статье на основе научных источников и литературы проанализированы основные теории брачно-семейных отношений, распространенные в послереволюционный период: раскрыта их основная суть теорий А. Залкинд и А. Коллонтай и показан их вклад в развитие психологии семьи.

Ключевые слова: брак, семья, теория «стакана воды», теория «крылатого Эроса», любовь-товарищество, классовая целесообразность.

Posvistak O. A. Impact of revolutionary events of 1917 on the formation of theoretical models of marriage and family relations

Family is the main form of human life. A family that functions normally meets the most important needs for security and protection, adoption and approval, change and growth, that promotes personal development of an individual family member and a family as a whole. Harmonious family helps to develop a kind of “psychological immune system” from adverse influences of environment. At the same time, family sensitively reacts on the processes that take place in the society through changes in

the system of family relations. Family support and enhancing of its educational potential requires from professionals who work with it deep comprehensive knowledge as well as skills to determine areas of making professional efforts and to find appropriate ways and means of interaction with it.

For all these purposes the following things will be useful: studying of previous years experience, including the major theoretical approaches to the understanding of marriage and family, which were the base of the reform of marriage and family relations; studying the effects of these reforms on the functioning of the family and socialization of its members, on overcoming of family crises, on relations between the spouses, children, on their interaction and communication with each other, on the realization of parents educational potential and others. This article analyzes the basic theories of marriage and family relations that were widespread in the period after October Socialist Revolution in the Soviet Union and which were spread riding on the wave of radical changes in all spheres of life and led to disastrous consequences for the family.

Two the most common theories of family and marriage relationships - the theory of A. Zalkind and A. Kollontai are characterised, their basic essence is shown, the attitude of government and party workers is demonstrated and the consequences of disorganization of traditional marriage and family life and social emancipation of women are described. All this led to a weakening of the institution of marriage and sexual morality, that is based on it, dramatical increase in number of abortions, rise of prostitution and sexually transmitted diseases level; ruling of regulatory uncertainty and so on.

Keywords: *marriage, family, the theory of “glass of water”, theory of “winged Eros”, love -friendship, class practicability, emancipation, “ new woman”.*